

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 11

Şubat 1943

Cilt: II

SARAY BOSNA ŞER'İYE SİCİLLERİNE GÖRE VIYANA BOZGUNUNDAN SONRAKİ HARP YILLARINDA BOSNA

[c. II. sayı: 9, s. 187 den devam]

Nevesin sahrasından mahzar mucibince bu arz tesvid ve irsal olunmuşdur ^{1]}

Venedikliler eline düşen Gabelâ kalesinin 20 bin asker olmadıkça tam olarak muhasarasına imkân bulunmadığı ve buradaki düşmanın Bosna ve Hersek için büyük bir tehlike teşkil ettiği

«Der - i devlet - mekîne marûz-ı dâi-i kemîne budur ki eyalet-i Bosna serhadlerinin muhafazalarında kalan kaza ahâlilerinden maada Nevesin (نوه سين) ^{2]} sahrasına asker-i İslâm ile gelindikte medîne-i Saray'ın kudât ve müderrisîn ve ulema ve suleha ve fukarası ve etraf kazalarının ahâlisi ve memûr olan vülât-ı kirâm ve ümera-i fihâm ve ehl-i dîvân-ı defter-i Bosna ve zuama ve erbab-ı tîmar ve âyan-ı vilâyet ve neferat ağaları ve bil-cümle berna ve pîri mahzar-ı sıhhat- eserleriyle bu fakire gelip şöyle takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i an-il-merâm eylediler ki biemr-illahi taalâ bundan akdem dest-i küffâr-ı bed-girdâra giriftar olan Gabela (غبله) kalesi istihlâsı ^{3]} için varid olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrunlarının mazmûn-ı münifelerine imtisalen Bosna valisi Devletlü Saadetlü Mehmed Paşa Hazretleri memur olduğu vech üzere bu tarafda olan ümera-i kirâm ve kapu kulu ve mîrî levendât ve eyaletin zuama ve erbab-ı tîmarı vesair nefîr-i âm ile işbu mâh-ı şevval-ül mükerrerinin evahirinde Gabela kalesine on saat karîb Nevesin sahrasına dahil ve bu tarafa tayin ve فرمان buyrulan Arnavudluk askerine ve dört orta yeniçeriye intizar üzere olup lâkin sene-i sabıkada kale-i mezbûre iki def'a muhasaradan ^{4]} sonra â'dâ-i dîn nice tabya ve üzerine toplar ihdas ve halâ yedi sekiz bin ceng-âver melâini derûn-ı kal'e ve etrafında vaki' kule ve şeranpolara doldurup ve etrafına hendekler çeküp suyu icra ve bilcümle ziyade metanet ve istihkâm verdiklerinden maada halâ «چندرال» -i bed-fial dahi asker-i menhûsiyle «نورین» kulesi beraberliğinde tabur kurup mevcûd olduğunda gayrı leb-i derya olmağla derya ve karadan kesret ve cemiyet ile imdadları gelmek mukarrer olmağın alehusus sene-i sabıkada kal'e-i mezbûre henüz yed-i küffara giriftardan sonra serhadd-i mezbûreye hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile serdâr-ı gerdûn-vakar nasb u tayin buy-

^{1]} Defter, s. 13 b.

^{2]} Nevesinye, Mostarın (Hersek'te) 25 km. şarkında.

^{3]} Gabela kalesi 29 şevval 1105 (23 haziran 1694) te Venedikliler eline düşmüş ve İstanbul'da «bu haber-i keder-fermâ Devlet-i Aliyye tarafına vasıl oldukça hayli endûh ve melâl hasıl» etmişti (Raşit, II, 258). Gabela 1699 da Venedikle imzalanan muahede mucibince Venedikliler elinde kalacaktır (Bak. Mecmua-i muahedat, II, 160, madde 8).

^{4]} Birinci muhasara 1105 zilhiccesinin 1 inde (24 temmuz 1694), ikinci muhasara 1106 saferinin 27 sinde (17 ilkteşrin 1694) (Bak. Raşit, II, 261, 267).

ruhan Vezîr-i mükerrerem Devletlü Saadetlü Süleyman Paşa ^{1]} Hazretleri derhal firavan asker ile ve umumen Bosna eyaleti askeriyle ancak kal'e-i mezbûrenin bir tarafını muhîr ve muhasara etmeğe hadd-i imkân olup ve üç tarafı boş kalup â'dâ-i dînin sefineleriyle zehâir ve cebehane ve sair mühimmat ve imdâdları derûn-ı kal'eye gelüp dühûl etmekten münkati' ve hâlî olmayup bu defa dahi muhasara olunduğu surette kemâ fil-evvel üç tarafı tehî kalmak muktazî olduğundan gayri hâlâ mutahas-sın olan yedi sekiz bin kefer-i fecereye mukabil olacak mertebe müstevfi metris cenk eri ceng-âver zâd u zahîreleriyle yirmi bin asker olmadıkca on bir kıt'a topu çeküp ferman buyrulduğu vech üzere halâ kal'e-i mezbureyi canib-i erbaadan muhasara etmek bir vechile hadd-i imkân olmayup ve minval-i meşrûh üzere kal'enin dört tarafı mahsur olmadığından gayri عیاداً بالله تعالی ahval şekl-i âhar olursa bu sebebden Bosna ve Hersek memleketleri payimâl-i â'dâ olmak ihtimali olmağın ibtinaen aleyhi hallerimize merhameten gerek kal'e-i mezbûre gerek sair bu diyar-ı kalîl ül-itibar ve serhadd-i mansûrenin askerini ve düşmanın kesret ve hareket ve hücumları istilâi için Devlet-i Aliyyeden bir mütamedün aleyh kulları bu tarafa tayin ve irsal buyrulup ona göre lüzûmu mertebe asker-i zafer-measir ve zad u zahîreleri in'am ve bil-cümle Bosna ve Hersek fukarasına inayet ve merhamet buyurulmak babında hal-i perîşanımızı dergâh-ı ma'dilet-medara arz u il'âm ediver deyü iltimas ve niyaz etmeleriyle bu fakîr dahi arz u il'âma tecasür edüp filvaki' bil-cümle memûrin ve ahalînin mahzar-ı sıhhat-eserleri nâtik olduğu vech üzere ve kal'e-i mezkûre ahvaline vukuf-ı tammı olan sıkât-ı müslimînden bu fakîrin dahi mesmûu olduğu üzere ahval minval-i meşruh üzere olduğu emr-i mukarrer ve muhakkak olmağın hal-i diğer-günlerine merhameten temenna eyledikleri vech üzere manzûr-ı ayn-ı inâyet-i padişahî buyrulmak tazarru' ve niyazlarıyla ol ki vakı'-ül-haldir alâ vukuihi bil-ibtiga dergâh-ı merhamet ve ma'dilet-unvana arz olundu. Bakî ferman dergâh-ı refi'-üş-şân-ı ma'dilet-unvanındır.- Hurrîre fi şehri zilka'de sene 1106 (= Mayıs 1695.) ^{2]} *El-âbd-ud-dâî lid-devlet-il-aliyye*

Mustafa el-Esîrî el-kadî bi-medîneti
Saray - Bosna

^{1]} Bu sıralarda (temmuz 1694) İskenderiye mutasarrıfı bulunan vezir Süleyman Paşa Gabela kalesinin geri alınmasına memur edilmişti. Muvaffak olamayınca yavaşlık ve yılmılık gösterdiği suçu ile Bosna şimalinde Ehlune kalesi muhafızlığına gönderildi ve yerine Üsküplü Ali Paşa getirildi. Süleyman Paşa 1695 te İlbasan Beyi, 1698 de Rumeli Valisi, 1697 de Tamaşvar ve Niş muhafızı olduktan sonra 1699 da tekaüt edilmiştir.

^{2]} Bu vesikanın tamamlayıcısı olarak Gabela'dan gelindikten sonra İbrahim Efendi eliyle İstanbul'a gönderilen mühim arzıhal için bakınız: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, sayı II, s. 92.

Bu dahi mûmaileyh Mehmed Paşaya verilen mahzar suretidir^{1]}.

Mehmet Paşanın Gabela muhasarasından sonra yerine dönmesi.

Südde-i sidre-mekîn ve atebe-i saadet-rehîn türabına belde-i Saray ulema ve suleha ve sâdat ve meşayih ve fukara dâflerinin mahzar-ı sıhhat-esserleri ol dur ki ber-vech-i arpalık Beyşehir mutasarrıfı Saadetlü Devletlü Kethüda Mehmed Paşa Hazretleri sene-i sabıkada Gabela seferine memur olup hasb-el-emr-iş-şerîf-i âlî mükemmel kapulariyle iki sene gerek Gabela muhasarasında gerek sair sugur-ı islâmiyye muhafazasında dikkat ve ihtimam üzere olup hizmet-i şehriyarî edâsından sonra Saray-Bosna'da meştâ ve kışlakları olup sagîr ve kebîr ile hoşindegânî edüp zad u zahîrelerini kendu maliyle iştira ve erbabını irzâ ettikleri mukarrer olup muştâları olan Saray-ı Bosna'ya kabl- eddühûl mansablarına izn ü ruhsat için irsal olunan ferman-ı âlîşan rebîyülâhırın sekizinci günü vüsûl ve mühimmat-ı lâzımât-ı tarîkleri noksan ve kusur üzere olmağın evasıt-ı şehir-i mezbûrda memûr oldukları üzere hareket ve nüzhet ve azimetleri mukarrer olmağile ol ki vaki'-ül-haldır, alâ vukuihi işbu mazhar-ı temennâ-mashub ile arz u i'lâm olundu, bakî emr ü ferman degâh-ı ma'dilet ve merhamet-unvanındır.

(1695)

Yeniçeri eşkıyasının şekavetleri der-i Devlete i'lâm olunmak üzere fesadları arz lâkin der-i Devlete gönderilmemiştir^{2]}.

Yeniçeriler sefere çıkarken halkın beygirlerini zaptediyor, mahallî makamlara karşı geliyor, zahîre satışını inhisarları altına alıyorlar; halk merkeze bundan şikâyetle bulunmaktadır.

Der-i Devlete ma'rûz-ı dâî-i kemine budur ki belde-i Saray'ın ulema ve suleha ve fukarası ve nahiyesinden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr bu fakîre gelüp şöyle taktır-i kelâm eylediler ki ber-muceb-i kavanîn-i selâtin-i izâm tertîb-i firak-i asâkir-i islâm beray-i temkîn-i kavaid-i şeriat-i garra ve tahsîn-i (تحصين) emlak ve ebdan ve reaya ve berâya idüğü emr-i mukarrer iken bu tarafta olan yeniçeri tâifesi emr-i mezbûru bil-küllîye ferâmûş ve tâife-i mezbûreye alûfe ve havâyic-i lâzımleri taraf-ı Devlet-i Aliyyeden gelür iken bundan akdem sefere gider olduklarında mühimmatları nakli için reayadan kifâyet mikdarı kumur ihraç olunmuş iken kanaat etmeyüp çarşu ve pazarlarda raiyyet ve gayr-ı raiyyetin beygirlerin cebren ve kahren alup ve bu bahane ile reayayı haklayup ve beyt-ül-yahûdu dahi bir kaç basup medîne-i mezbûre mütessellimi Mustafa Ağa men'ine mübaşeret eylediğinde üzerine tüfenk atup âlet-i harble mücadele edüp mürûr eyledikleri yerlerden dahi ahâliye enva'-ı

^{1]} S. 15 b.

^{2]} S. 16 a.

zulm ü taaddî eylediklerinden maada ağalarından evvel yine seferden nefir-i âm fukarasiyle cümlesi avdet ve gündüzlerde meyhanecilik edüp sekrânen çarşû ve pazarlarda arbeye ve kavga ve alet-i harble ehl-i sük üzerine hücum ve çarşûları kapatıp nice kimesneleri katl ve gece ile dahi evleri basıp havâtîni tasarruf eylediklerinden maada bazı kimesnelerin akçalarıyla şehre gelen zehâiri rahîs baha ile cebren alup yine onlara teslim ve onlar dahî ihtikâr ve zehâiri aşikârâ satmayup ümmet-i Muhammede muzayaka çekdürüp bilcümle enva'-i fesad ve şerr u şûr ve esnaf-ı fısk u fücurlarından halimiz diğer-gün olmağın *حسبة لله تعالى ولروح رسوله المعلى* husûs-ı mezbûr der-i devlet-medâra arz u i'lâm olunması matlûbumuzdur dediklerinde filvâki tâife-i mezbûrenin ahvâli minval-i muharrer üzere olup hattâ bu fakîrin naib-ür-ricli akabince alet-i harble mahkeme avlusuna biri dahi hücum ve mevadd-ı mezbûreden maada dahi evzâ'-ı nâ-marziyye-i gayr-ı ma'dudeleri olmağın ol ki vaki'-ül-haldir alâ vukuhi pâye-i serîr-i ma'dilet-masîre arz olundu. Baki ferman dergâh-ı ma'delet-unvanındır. Hurrîre fi evâli şehri rebî-ül-âhir li-seneti seb'in ve mietin ve elf. (= Sontesrin 1695 ortaları)

*El-abd-ud-dâî lid-devlet-il-aliyye
Mustafa Esîrî el-kadı bi-medînet-i Saray*

Cümle ahâlî ittifakiyle işbu mahzar tahrir ve ruznamçe Ali Efendi yediyle der-i Devlete irsâl olmuştur. ^{1]}

Bosna eyaleti düşman istilâsından korktuğundan merkezden asker ve para yardımı istiyor.

"Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn - iktidar türabına Bosna Saray ulemâ ve sulehâ ve fukârasının mahzar-ı sıhhat- eserleri oldur ki diyarımız serhadd-i islâmiyeden olup on dört seneden berü cevanib-i erbaamız küffar-ı hakisâr ile leyl u nehar ve sayf u şitâda muharebe ve mukatele esnalarında ceng ü harbe kadir olanlarımız kimi esir ve kimi şehid ve geçen senelerde maraz-ı vebadan fevt ve ba'zı istilâ-i kaht u galâdan ve hücum ve galebe-i düşmandan perişan olup bakî kalanlar on dört seneden berü müdafaa-i düşmanda hasb-el-vüs'i vel-iktidar bezli nüfûs ve emvâl edüp etraf ve cevanibde reaya kimi küffara tebaiyyet ve kimi haydud olup tüccârın ve misafirin ve bakiyye raiyyetin emvâl ve emlâkini nehb u hasarettin hâlî olmamalarıyla her şey ziyade kıymet ve bahada olmağile gerek ahâlî-i şehri ve gerek ahâlî-i kura bakiyye kalan fakir-ül-hal ve bi-mecâl olduklarına serhad düşmanları vakıf ve muttali olmağın *العياذ بالله تعالى* bu taraflara Nemçe veya Venedik düşmanın nagâh hareket ve hücumları bîm ü havfından ve mukabele

^{1]} S. 17 a.

ve müdafaaya bir vechile adem-i iktidarımızdan gayri Hersek sancağında Gabelâ havalilerinde vaki Mostar ve بلغای ve استوچله ve لوین ve [چریجه¹] ve نوہسین kazalarının reaya keferesi ekseri dar-ül-harbe teba-iyyet ve Bosna ve Hersek halî olduğuna binaen ol semtlerin dahi muhafazası emr-i mühim olmağın rûz-be-rûz mevâzi-i muhafaza izdiyâd ve ve ahalsi noksan üzre olduğundan amme-i berâya ve reâyâ ahvali mustarip ve mükedder olmağile kâffe-i enâma olan merâhim-i Devlet-i Aliyyeden زادهاالله شرفاً ونصرة tarafından bu zuafa ve fukaraya merhamet ve vakt ü zamaniyle muhafaza edecek asker ve hazîne ve cebehane tedarik ve irsaliyle tesviye-i halimize inayet buyurmaları rûmalîde ve cebîn-sayîde niyaz olunup العیاذ بالله تعالی bir taraftan düşman zuhûr ve hücum ederse eramil ve eytam ve Âmme-i berâya ve fukara payimâl-i â'da olup rûz-ı cezada dest-be-dâmen olmaları bî-revâ olmağile ol ki vaki'-ül-haldir, alâ vukuihi mahzar-ı sıhhat eser ile arz u i'lâm olundu.

Elvaki' fi 24 şehri receb sene 1107 (= 28. II. 1696)

Bosna sekbânına çifte tabancalı ferman olunmağile ve tedarüki müteazzir olmağile vukuu üzere ser-bölükleri talebiyle arz olunmuş idi ²⁾

Bosna'dan sefere gidecek 2000 levent askerinin çifte tabancalı tüfek taşıması emredilmiş ise de orada bunların kullanmasını öğretecek ustalar olmadılarından emrin yerine getirilemediği hakkında.

"Der-i devlet - mekîne ma'rûz-ı dâi-i kemîne budur ki bi-inâyet-il-melik-il-fettâh işbu sene-i mübâreke de musammem olan sefer-i zaferrehber için ³⁾ Bosna canibinden tahriri ferman buyurulan mîrî levendat bölükbaşlarından بوستور Ali Ağa ve debbağ Salih bölükbaşı ve موشترو İbrahim bölükbaşı ve Tursun Ahmed bölükbaşı ve Elhac Hüseyin bölükbaşı ve Receb bölükbaşı ve Elhac Osman bölükbaşı ve قوستوچلی Ahmed bölükbaşı ve یواجی Ali bölükbaşı ve neferât-ı mezbûrenin sair serbölükleri bu fakîre meclis-i şer'î hatîre gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta'bir-i an-il-meram eylediler ki serbölükleri olduğumuz neferât-ı merkume ihracına ber-muceb-i ferman-ı âlî memûr olan halâ dergâh-ı muallâ ve bârigâh-ı felek-fersa kapucubaşlarından iftihar-ül-ematicidi vel-ekârim zabitimiz İzzetlû Fazlullah Ağa زیده مجده ma'rifetiyle vilâyet-i mezbûreden tâm-üs-silâh ceng-aver ve arbede-âzumâ boylu tüfenklerinden

¹⁾ Mostar, Narenta ırmağı üzerinde sahilden 45 Km. içerde; Blagay, Mostarın 10 Km. cenubunda; Stubiça (?) Gabelâ'dan 10 Km. mesafede; Lyubinye, Gabelâ'dan 35 Km. şarkta; Çerña, Gabelâ'nın 70 Km. şarkında.

²⁾ S. 17 b.

³⁾ II. Mustafa'nın Tamaşvar'ı muhasara eden Avusturya ordusuna karşı 1696 seferi.

maada çifte tabancalu olmak üzere iki bin nefer mîrî piyade levend tahrîr ve ihracı ferman ve bilcümle neferât-ı merkumenin her biri çifte tabancalu olmak üzere vârid olan evâmir-i aliyyede tenbih ve te'kid olunmağile ibtinaen aleyhi zabitimiz Ağa-i mûmaileyh tarafından dahi husus-ı mezbûrun icrası tenbihinde ziyade teşyid olunup lâkin bu diyâr-ı adîm-ül-i'tibârın piyade levendâtı boylu tüfenklerin isti'mal ve halâ çifte tabancalu tüfenk her birinin yedinde bulunmayup marr-üz-zikr tabancalu tüfengi bu diyarda işler ve ol miktar levendât yetiştirir üstâdlar bulunmadığından maada medîne-i Saray ve kasabâtta ittiba' olunmak üzere kemali mertebe takayyüd ve tettebbu' ve husus-ı mezbûrda bezl-i kudret ve sarf-ı dest-maye-i miknet olunup bermuceb-i ferman-ı âlî husûs-ı mezbûr husul-pezîr olmak bir vechile mümkün olmamağile ordû-yi hûmayûn-ı zafer-makrûna mülâki olduğumuzda adem-i takayyüdümüze haml olunup muatab ve muakab (معاتب و معاقب) olmamız ihtimali olmağın husûs-ı mezbûr alâ vukuihi der-i devlet-medara arz u i'lâm olunmak matlûbumuzdur deyü iltimas ve niyaz etmeleriyle filvaki' ahval minvâl-i meşruh üzere olup levendât-ı mezbûrenin her biri çifte tabancalu tüfenk-lik tedarükine dest-res bulmayup zikri sebk eden üstadlar dahi bu diyarda adîm-ül-vücûd olmağile alâ vukuihi paye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bakî emr ü ferman paye-i serîr-i izzetmasîrindir. Hurrîre fi evâil-i şevval il-mûkerrem liseneti seb'in ve mietin ve elf, (= Mayıs 1696 başları)

*El-abd-ud-dâi lid-devlet-il-aliyye Mustafa
Esîrî el-kadî bi-medînet-i Saray*

**Mostar kasabası şeranpoyuna neccar verildikten sonra
tekrar Belgrad'a verilmiye deyu cümle iltimasıyla
tesvîd şüd ^{1]}**

Bosna eyaletindeki kaleler tamir edilmekte olduğundan her sene Belgrad'a gönderilen a-mele ve ustaların gönderilemeyeceği hakkında.

Eyalet-i Bosna ahâlisinden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr meclis-i şer'-i hatîr-i lâzım-üt-tevkîrde her biri ikrar ve takrîr-i kelâm edüp işbu sene-i meymenet-âsârda bermuceb-i farman-ı âlî Mostar kasabası civarında kule ve çartak şeranpo ve Ehlune (اهلونه) ve sair serhadd-i İslâmiyede vaki' olup haraba müşrif olan kılâ' ve palanka tamiri için ma'lûm-ul-mikdâr neccar ve çerehor (چره‌خور) ihracı ^{2]} ferman olunup lâkin Eyalet-i mezbûreden ancak kılâ'-ı mezbûre ve zikrî sebkeden palankalar

^{1]} S. 19 b.

^{2]} Çerehor, kalelerin tamiri için halk arasından alınan işçi. Bu gibiler, hizmetlerine karşılık vergiden affolunurlardı.

tamirlerine iktiza eden neccar ve çerehor ihrac olunur. Ancak âdet-i me'lûfe üzere sedd-i sedîd-i Engürüs olan Belgrad tâmiri için beher sene malûm-ül-mıkdar neccar ve çerehor ihrac olundukta Belgrad tarafına neccar ve çerehorun ihracı müteazzir olmağın husus-ı mezbûr der-i devlet-medâra arz olunması matlûbumuzdur dediklerinde filvaki' eyalet-i mezbûrede bennâ (بنا) kilet üzere olup salif-üz-zikr Mostar kasabası civarında vaki' kule ve çartak ve şaranpo binası için ol mıkdar neccar ve çerehor ihrac olunduktan sonra âhar yere bennâ vermeğe bir vechile iktidarları olmadığı mütehakkık ve mütebeyyin olmağın ol ki vaki'-ül-haldir, alâ vukûihi paye-i serîr-i â'lâya arz olundu. Fi selh-i cumaziyelâhır sene 1108 (= 24. 1. 1697)

*Min kâbel-i Esirî,
Mustafa El-kadî*

Hudaverdi Paşa sekban için yazılmıştır ^{1]}

Hudaverdi Paşa'nın Bosna cephesinde gördüğü hizmet hakkında.

Der-i devlet-mekîne maruz-ı dâi-i kemîne budur ki işbu râfi'-i rık'a-i darâat bervech-i arpalık Prezrin ve Dukakin ve Yanya sancaklarına mutasarıf olan merhum saadetlû Mahmud Bey Zade saadetlu Hudaverdi Paşa Hazretleri işbu sene-i mubarekede taraf-ı Saltanat-ı Aliyyeden serhadd-i Bosna muhafazasına ba ferman-ı âlî memur oldukları üzere iki bin mirî piyade levendât ve sekiz yüz nefer kapusu halkı ki cem'an iki bin sekiz yüz asker ile sabıka Bosna muhafızı olan vezîr-i asaf-nazîr ve müşîr-i müşîrî-tedbir Devletlû Saadetlû Mustafa Paşa Hazretlerinin ^{2]} yanına gelüp mülâki oldukları gündenberü Memalik-i İslâmiye ve serhadd-i mansurenin hıfz u hirasetinde rıza-yı veliyy-ün-niamî üzere sarf-ı dest-maye-i kudret edüp Bihke serhadinin zahîresi naklinde ve (بوسنا) kalesi ve (زرين) ^{3]} sahrasının tahribinde ahz-i intikam-ı â'da-i liâmda bezli makdûr de sarf-ı say-ı nâmahsur eylediğinden maada vezîr-i müşarü-nileyh hazretlerinin vesair asakir-i İslâm-ı zafer-encam ile Hırvat seferinde (سين) ve Çetine (چيتنه) havalilerinde vaki' olan hasaret-i azîme ve

^{1]} S. 21 a.

^{2]} Daltaban lakabıyla anılan Mustafa Paşa Yeniçeri ağalığı yapmış, birçok valiliklerde bulunmuş ve nihayet 1702 ağustos - 1703 sonkânun arasında Sadrazamlığa getirilmiş, devrin mühim şahsiyetlerinden biridir. 1697 de Bosna muhafızı tayin edilmiş ve buradan 1698 de Edirne valiliği ile ayrılmıştır. Vesikalarımız onun Bosna cephesindeki muvaffakiyetlerini göstermektedir.

^{3]} Novi kalesi Una ile Sana'nın kavşak noktasında mühim bir kale idi (Matbu' Raşit tarihinde بوسنا şeklinde yazılıdır); Zriny, Bihke'nin 60 Km. şimalindedir.

gazavât-ı cesîmede ^{1]} şecaat-ı rüstemâneleri zâhir ve nümâyan ve her vechile hidemat-ı aliyye-i şehriyarîde kemal-i mertebe sarf-ı dest-maye-i kudret ve bezl-i miknet edüp ahali-i memleketin sıgar ve kibârî ile hüsn-i zindegânî ve askerînin zabt u rabtında sa'y-i belîğ-i bîdiriğ edüp bil-cümle paşa-i mumaileyhten sudur bulan gayret ve hamîyyetlerinden ve evza' u etvâr-ı pesendîdelerinden cümle-i ahali şükran üzere olup ahsen-i vech üzre rûz-ı Kasıma değîn eda-i hidemat-ı aliyye-i padişahî etmegîn ol ki vaki'-ül-haldır, alâ vukuihi paye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bakî ferman dergâh-ı ma'dilet-unvanındır. Hurrîre fi yem-is-sâbi' fi cumazelûlâ liseneti aşrîn ve mietin ve elf. (= 11. XI. 1698)

*El-abd ud-dâi lid-devlet-il-aliyye
Ahmed el-kadî bi-medîne-i Saray*

Kapucubaşı Ömer Ağanın edâ-i hizmeti ve rûz-ı kasıma varınca hizmet-i muhafazada oldukları arzıdır ^{2]}

Bosna cephe-
sinde 2160 mî-
rî leventlere
kumanda e-
den Ömer A-
ğanın gördü-
ğü hizmetler
hakkında.

Der-i devlet-mekîne arz-ı daî-i kemîne budur ki işbu râfî-i rık'a-i darâat dergâh-ı muallâ ve bârigâh-ı felek-fersâ Kapucubaşlarından merhum Fazlı Ağa zade Ömer Ağa زيد مجدده işbu sene-i amîmet-ül-meymene-
de taraf-ı Saltanat-ı Aliyyeden Bosna serhaddi muhafazasına ba ferman-ı âlî memur olduğu vech üzre harc-ı zabitan ile iki bin yüz altmış mîrî piyade levendât ile sâbika Bosna muhafızı olan Vezîr-i Asaf-nazîr ve müşîr-i müşterî-tedbir Devletlü Saadetlü Mustafa Paşa Hazretlerinin yanında serhad-i mansurenin hıfz u hirasetinde rıza-i veliyy-ün-niamî üzere sarf-ı dest-mayê-i kudret edüp Bihke serhaddinin zahîresi naklinde ve سی کalesi ve زرين sahrasının tahribinde ahz-i intikam-ı â'dâ-i liamda bezl-i maktûr ve sarf-ı sâ'y-i na mahsûr eylediğinden maada vezîr-i müşarün-ileyh hazretleriyle vesair asakir- islâm-ı nusret-encam ile Hırvat seferinde چنينه ve سين havalilerinde vaki' olan hasaret-i azîme ve gazavât-ı cesîmede şecâat-ı rüstemaneleri zâhir ve bâhir ve her vechile hidemât-ı aliyye-i şehriyarîde kemal-i mertebe sarf-ı kudret ve bezl-i miknet edüp ahali-i memleketin sıgar ve kibârî ile hüsn-i zindegânî ve memur olduğu piyade levendâtın zabt u rabtında sa'y-i belîğ-i bîdiriğ edüp mumaileyh benderimin küll-il-vucuh gayret ve hamîyyet edüp rûz-ı Kasıma değîn ahsen-i

^{1]} Bihke'ye karşı düşman taarruzları ve bahsi geçen Hırvat seferi hakkında bak : Raşit, II, 401, 435 — Siny, Adriyatik sahilinde Spalato'dan 25 - 30 Km. içerde; Çetina onun 40 Km. kadar şimalinde.

^{2]} S. 21. b.

vech üzere edâ-i hidemât-ı aliyye-i padişahî etmeğin ol ki vaki'-ül-haldir, paye-i serîr-i devlet-masîre arz olundu. Bakî emr ü ferman destgâh-ı ma'dilet-medrındır.

Hurrire fi yevm-is-sabi' fi cumazelûlâ liseneti aşrin ve mietin ve elf (= 11. XI. 1698)

العبدالداغى للدولة العلية كركرى احمد القاضى بمدينة سراى بوسنه
silik bir mühür

Hitâm-ı hududda kendümüze Bosna Mollası merhum ve mağfurun leh İbrahim Efendi Vizevî ihsan buyurdıkları arzın sureti bu mahalle kayd olunmuştur ^{1]}.

Karlofça muahedesinden sonra Bosna tarafında hudut tâyini işinde çalışmış olan ulema-dan Darnişzade Abdüllah'ın diiekçesi hakkında.

Der-i devlet-mekîne arz ı dâi-i kemîne budur ki medîne-i Saray Bosna'da vazife-i muayyenesiyle rüus-ı hümayûn ile yerinde dahil itibarı ile müderris olan kıdvet ül-ulema-il- muhakkıkîn Abdullah Efendi vefat edüp olvechile medrese-i mezbûre mahlûl olmağın yerine halâ işbu sulh u salâh-ı hayr-encamin tetimme-i asliyesi olan kat'-ı hudûd umuru ihtitamı için hasb-el-ferman ordu kadısı olup kırk akça ile İstanbulda İmam-ı Sultanî medresesinden münfasıl olan işbu rafi'-i rik'a-i zaruat Darnişî zade diğer Abdullah Efendi dâileri ehl-i ilm ü ehl-i fazl olduğundan maada zikri sebk eden kat'-ı-hudûd umurunda kemal-i mertebe sarf-ı dest-maye-i kudret ve bezl-i miknet birle dîn ü Devlete küllî hidmeti sebkat edüp her veçhile eltâf-ı cemile-i padişahî ve a'tâf-ı cesime-i şehriyarîye mahall ü müstahik olmağile medrese-i mezbûre ber vech-i sâbık yine dahil itibariyle mezbûr dâilerine rüus-ı hümayunla sadaka ve inayet buyrulmak temennasiyle ol ki vaki'-ül-haldir, alâ vukuihi paye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bakî ferman dergâh-ı ma'dilet-unvanındır.

Hurrire fi evâil-i şâ'bân-il-muazzam liseneti ihda aşere ve mietin ve elf (= Son kanun 1700 sonları).

العبدالداغى للدولة العلية ابراهيم الحنفى القاضى بمدينة سراى.

(Kırmızı ile) «Arz-ı mezkûr Devlet-i Aliyyede Reis Efendi olan Râmi Mehmed Efendi^{2]} Hazretleri tarafından Şeyhülislâm sellem üs-selam شيخ الاسلام سلمه السلام semahatlû Atûfetlû Esseyid Feyzullah Efendi^{3]} Hazretlerine gönder-

^{1]} S. 22 b.

^{2]} Râmi Mehmed Ef., 1694 te Reisülküttap sıfatıyla Karlofça muahedesini imzalayan ve 1703 te Daltaban Mustafa Paşa yerine Sadarete gelerek Mustafa II. nin hal'i ile düşen meşhur Râmi Mehmet Paşadır. Bu sırada Reisülküttaptı.

^{3]} Sultan Mustafa ve Ahmed'e hocalık eden ve II. Mustafa devrinde Devlet üzerindeki tahakkümüyle Edirne vak'asına sebebiyet veren meşhur Feyzullah efendi, Vesika, 1695 — 1703 arasındaki şeyhülislâmlığına rastlamaktadır.

ilüp ve Şeyhülislâm Efendimiz Hazretleri dahi der kenara gönderilüp mahalli dendikten sonra mahalli dahi bulunup ve tekrar Şeyhülislâm Efendi Hazretlerine gidüp aynı arzın üzerine işaret-i aliyyeleri taallûk olduktan sonra rüüs-ı hümayûn yazıldı. Tarih-i rüüs-ı hümayûn 10 fi cumaziyelâhir sene 1112 (= 22. XI, 1700)

**Kapucıbaşı Filibeli vekilharç Mehmet Ağa yediyle
Şeyhülislâm Başmakçı oğluna^{1]} gönderilen
arzıhalimizdir fi 12 muharrem 1117^{2]}**

(6. V. 1705)

Dernişi Za-
de Abdul-
lah'ın bauka
dilekçesi.

Saadetli, mekremetli, semahatli, inayetli veliyy-ün-niam celiyy-ül-himem Efendim Sultanım طال بقاء Hazretlerinin melâz ملاذ ve melce'-i fukara olan atebe-i felek-mertebelerine arzıhal-i abd-i dâi-i senâkârları budur ki bu abd-i dâileri Bosna Sarayı ulemâsından ve evlâd-ı ulemâdan olup kabl el-istiylâ ne kadar ise hoş halim ve ferağ-ı bâlim sebebiyle hatırımdan dünya hevesleri dür ve cihan arzuları mehcûr ve bilcümle uzlet kâşânelerinde ve kanâat gûşelerinde inzivâ ile dünya için aslâ tenezzül ve câha düşmek maksûdum değil iken ve kendü hâlime şükr ve fakr u fâkama sabr üzere iken bi-emr-il-lâhi taâlâ geçen senelerde esnâ-i cenkte Bosnasarayı üzerine küffâr-ı hakisâr müstevli oldukça memelikemiz gâret-kerde-i a'da ve hâküster-i âteş-i felek-peyma olmağile ehl ü iyal-i kesîrime ve ihtiyar vâlideynime müceddeden mesken ve sair levâzım-ı zarûriyelerin tedarük edince nice deyne giriftâr olduğumdan gayrı işbu sulh ve salâh-ı rahat-encamin tetimme-i aslıyesi olan ümûr-ı hudud hizmetine bendeleriyle maan Nemçe çasarı memleketi canibinden kat'-ı hudud ümuriyle iki sene mîkdarı düşman arasında sayf u şitâlarda sahra-neverd olup huddan başka Nemçe tarafından ol esnada tahliye ve Devlet-i Aliyyeye teslim olunan صوفو قله سي ve دو بيچه kalesi ve يسا نو فجه palankası ve بروت ve کال'eleri ve ba'dehüm tekrar نوي kal'esinin^{3]} tahlisi ve sair adalarının umuru tekмили temsilinde bulunduğumuzdan maada üçüncü sene zikrolunan ümurdan sonra Venedik cümhûru tarafından kezalik ahidname-i Hümayun ile Devlet-i Aliyyenin gayrı hudud vekili ma'rifetiyle kat'olunan hudud sebebiyle Devlet-i Aliyyeye kalan arazi

^{1]} Başmakçı oğlu, müderrislik ve kadılıklarda bulunduktan sonra Edirne vak'asında ulemanın ittifakiyle Feyzullah efendi yerine Şeyhülislâm olan Esseyid Ali efendidir. Başmakçı oğlu Ali Efendi, müdahalelerini çekemiyen Sadrazam Çorlulu Ali Paşa tarafından 1707 sonkânununda azlettirilmiştir.

^{2]} Defter s. 26 a.

^{3]} Dubiça ve Novi Una suyu; Brod (بروت) Sava ırmağı üzerinde; Yasenovaç (يسا نو فجه) bu iki ırmağın kavşağında.

tahrîri ve istimalet ve iskân-ı raiyyet ve isti'mâr-ı memleket nizamı Devlet-i Aliyyeden ferman buyrulduğu vech üzere Bosna Defterdarı Mehmet Efendi kullariyle bu abd-i dâileri me'muren vilâyet-i Bosna'da serhadd-i mansûre nihayetinde vaki hudûd-ı selâseden mübaşeret edüp Devlet-i Aliyye ile Venedik cümhûrunun hudud ve sınırları için nihayet bulduğu İskenderiye sancağına ve anca sa'b u sengistan yerlerden birkaç nefer etba' ve hizmetkârım ile nice meşakkat ve zahmetler çeküp ve zikrolunan umur ile serhadd-i mansûre küffariyle mürûr ve ubûr iktiza etmekle haydud eşkiyasının bîm ü havfından gicelerde hab u rahatımız terk olunub hidemât-ı padişâhîden zikrolunan umuru dahi bu abd-i dâileri hasb-el-ferman kalem ile tahrîr ve tekâmîl ve bil-cümle zikri sebk eden hidemât-ı padişâhîde bunca eyyam ve zaman şiddet-i hararet-i sayf ve burûdet-i şitâlarda taşralarda bil-iktiza hıyam ile kıyam edüp ifna-i vücud belki izaet-i ömr mertebesi malen ve beden din ve Devlet-i Aliyyeye el-hamdü lillahi taalâ sadakat ve istikâmet ile küllî hizmetim sebk ve ba'de itmâm-il-hidme bais-i nizam-ı halim olmak ümniye ve arzusuyla mukaddema nail olduğumuz medreseimizin bir akça vazifesi bulunmayup ve halâ bir dürlü maîşetim dahi olmayub ehl ü ıyalim ve her biri halâ yüz yaşından müteceviz sıhhatte olan ihtiyar valideynim ile geçinecek halim kalmayub kesb eylediğim duyûn-ı kesrimin edâsına bir vechile kudretim olmamağın ahvalim diger-gün ve küffâr-ı bed-girdârın geçen tahrîb ve tahrifleri sebebiyle elyevm ıyalimde bulunan kırk nefer mıkdarı kimesnenin nafaka vesair masarif-i zaruriyeleri bu abd-i dâilerine munhasır olmağla bu ana değin istidane ile levâzımların tedarük eylediğimden yevmen-fe-yevmen tevfir ve teksîr-i duyûnum ile küllî usretim olub mahall-i merhamet-i âsafî ve muhtac-ı inayet-i veliyy-un-niamî olmuş iken ve bu cümle-i mumtaz-ı millet-i Muhammediye ve dîn ü Devlet-i Aliyye hizmetinde kadîmden berü buluna gelen dâilerine daima inayet ve merhamet buyrulup bu makule hidemat-ı aliyye ile şerefyab ve nân- pare-i hüsrevânîden hissemend ve behreyab olmak mülûk-i pesendide sülûk-i Âl-i Osman خلد الله خلافتهم الى آخر الزمان hazerâtının kavaid-i müstemirre-i saltanat ve merâsim-i müstahsene-i devletleri olıgelmişken والحمد لله تعالى isti'dâd ile zikrolunan umur-ı külliye-i şehriyarîden hidemat-ı hudûd ve tahliyelerde ve ba'dehüm tahrîr-i arazi ve istimâlet-i raiyyet ve isti'mâr-ı memleket hususunda filcümle suğur-ı padişâhîde üç sene mıkdarı alet-tevâli mal ü canım ile gayret edüpve hidemat-ı mezkûre mukabilinde küllî merhamet ve inayet ümid ve recasında iken böylece hayran u sergerdân bî nan u nevâ kalmak zaman-ı ma'dilet-hengâmlarında لایک و رجا حسب الله تعالى و لروح رسوله المعلى lâyük ve rêva görülmeyüp mesafe-i baîdeden

iyâb ve zehaba dahi kudretim olmamağile hezâr şerm ü hiclet ile niyaz ve temennamız budur ki bu yazılmamıştır^{1]} sabıka ve halâ vilâyet-i Bosna'da olan vüzera-i izam إقامهم الله تعالى الى يوم القيام hazerâtının edâ-i hidemât-ı mezbûreyi havi yedimize ihsan buyurdıkları kâğıdlarına nazar ve bu mahalle varınca terk olunmuşidi merhameten ahval-i perîşanıma ittîlâ-ı kâmil hasıl buyrulduktan sonra ارحموا من في الارض يرحمكم من في السماء misdakınca üç senedenberu üzerimizde olan dahil medresemizin mahrecinden muhtaç olduğumuz nan-pare-i hüsrevanîden payemize bir mevleviyet ile hâk-i mezelleten ref' ve bil-cümle saadetlü semahatlü sultanım hazretleri daima rizaen lillâh zuafa ve biçaregânın maiyeti olup nam-ı şerîfleri mürüvvet ve merhamet ve şefkat ile meşhûr-ı âlem olmağın bu dâileri çırağ- efrûhte buyrulup katibe-i ıyal-ı kesîr-ül-hayret ile saadetli semahatli inayetli sultanımın dua-i beka-i ömr-i devletleri müvazabetinde olmak üzere inayet ve merhametleri reca ve temennasıyle hal-i zârimiz ma'ruz-ı atebe-i valâ-rütbeleri kılındı; bakî emr ü ferman vel-aman sümm-el-aman ثم الامان sümm-el-aman ya sahib-el-izzî vel-irfan lûtf u inayet u merhamet u ihsan saadetli, mekremetli, inayetli semahatli ve mezîd merhametli veliyy-ün-niam hâtemiyy-üş-şiyem efendim sultanım hazretlerindir. (6. V. 1705)

رهين العجز والتقصير دريشى زاده عبدالله الفقير البوسنوى.

Adalet fermanıyle gelen Filibeli Kapucubaşı Mehmed Ağa ile irsaldir. Fi 13 M. 1117 (= 7. V. 1705) Muharrem'in tamam on üçüncü günü Kapucubaşı çarşamba günü şehr-i Saraydan Asitaneye revâne olmuştur.

Çavuş yediyle varid olan ferman sicill-i mahfuza kayd ve münâdilere nidâ olunduğu i'lâmıdır^{2]}

Dergâh-ı refî-ul-mikdar ve bârigâh-ı celîl-ül-i'tibâr tûrabına arz-ı dâi-i senâkâr budur ki işbu bin seksen sekiz muharrem-ül-haramın salhinde^{3]} Bosna çavuşlarından Hüseyin Çavuş kulları yediyle mahtum ve mûmza emr-i şerîf şureti varid olup mazmun-ı münifinde Bosna eyaletinde umumen ümera ve zuamâ ve erbab-ı timâr işbu sene-i mübarekede sefer-i hümâyuna memur olup rûz-ı nevrûzda fermân olunan mahall-i memûrede mevcut bulunmaları için tenbih ve te'kîd buyurulmağın

Bosna'daki bütün ümerâ râ ve zuama ile timar erbabının sefere çağrılması hakkında.

^{1]} Altı çizilen cümleler metinde kırmızı ile yazılmıştır.

^{2]} S. 22 b.

^{3]} 4 nisan 1677.

Türk Tarih Vesikaları

vârid olan emr-i şerif sicill-i mahfûza kayd ve mecma'-ı nâs olan esvâk ve mahallerde münâdiler nida ve Yenipazar kazasında olan tavâif-i mezbûre muhkem tenbih ve te'kid olunub mezbûr kulları eda-i hizmet eyledüğü ecilden ol ki vaki'ül-haldir, der-i devlet-medara arz u i'lâm olundu. Bakî ferman der-i adle mufavvazdır. *

Hurrire fit-tarih-il-mezbûr liseneti-il-merkume ^{1]}

(4. IV. 1677)

Ed-dâif el-fakîr-il-Devlet-il-Aliyye Mustafa el-kadî
bi-medîneti Yenipazar

---

^{1]} Aynı tarih.